

грешка збира свих парцела биће: $\pm \sqrt{m_1^2 + m_2^2 + m_3^2} \dots =$
 $= \pm \sqrt{m^2 \cdot n} = \pm m \sqrt{n}$, где је m податак планиметра, а n број
 рачунатих парцела. Из разлога што грешка читања није један по-
 датак, већ од прилике једна трећина истог, њега треба сматрати
 као довољно отступање. Дакле, дефинитивна формула за дозво-
 љена одступања треба да гласи:

$$\Delta = \sqrt{P} \pm m \sqrt{n}$$

где је P целокупна површина, m податак планиметра а n разлика у
 броју парцела и хектара.

Ради прегледности изнећемо за неколико карактеристичних слу-
 чајева оба дозвољена одступања.

Планим.	Податак	\sqrt{P}	$\sqrt{P} \pm m \sqrt{n}$
поларни	40	2,50	1,68
"	"	18,40	11,30
"	"	6,35	4,00
"	"	2,00	4,40
кончани	10 m	1,00	1,50

ивични квадрат
 пун лист са 20 група
 једна група од 40 ха са 4 парцеле
 једна група од 4 ха са 40 парцела
 једна група од 1 ха са 26 парцела

Види се дакле да су нова одступања много строжија код ивич-
 них квадрата и група а блажа код парцела. При томе треба повр-
 шине испод 1600 m², рачунати кончаним планиметром, а испод
 400 m² размерником.

Остаје само да се одреди дозвољено одступање при упоређи-
 вању ивичних квадрата, које мора бити проширено за $\frac{1}{10}$ mm од
 размере плана пута дужина граничне линије, али ће према новој
 формули бити опет нешто мање од досадашњег одступања. О томе
 ће бити речи у идућем броју гласника.

17 августа 1940 год.

Куршумлија

Душан С. Кривокапић

Двадесетогодишњица Југословенског катастра земљишта

Предавање одржано 2 јула 1940 на Београдској радио-станици

Осамнаестог јуна 1920 Мини-
 старство финансија издало је,
 под бројем 1630, наредбу за
 почетак катастарских радова у
 Мачви и Посавини.

Први трагови катастра у средњовековној Србији јављају се у
 Дечанским повељама. Те повеље, писане иначе по обрасцу светогор-
 ске администрације, садрже Земљимшиник с приближно тачном о-
 знаком сеоских међа и именима тежака и пастира.

Закоником Цара Душана, међутим, обележен је први акт на нормирању ондашњег пореског система у српским земљама. По томе Законику уводи се непосредна пореза на кућу и земљу, дакле земљарина. Тај порески облик звао се *соће*. Плаћао се у природи, и то у два маха — о Митровдану и о Божићу.

Површина зиратног земљишта, подложног опорезивању, утврђивана је разним мерама. Најчешће се помиње *плуг волова*, *мерица* и *кабао*. Ређе се као мера употребљавао *замет*, што је одговарало дужини која је могла каменом да се добасти. Виногради су се мерили по *вретену*. Ситније парцеле зирата мерене су *браздама*, а мањи виногради мерени су по *лехама*.

Сеоски атари, такозвани *синури*, били су тачно обележени каменим белегама које су се звале *отес*. За оријентационе тачке махом се узимало усамљено, истакнуто дрвеће. Омеђавање атара вршило се не само због питања права власништва, већ и зато да се утврди обим одговорности у случају потрице и крађе. У неким повељама, особито у повељама тетовских и призренских манастира, детаљно се описују сеоске међе са свим припадајућим топонимима и топографским објектима.

Територијална граница државе, где је год то било могућно, повлачила се по вододелницама. Таква граница првобитно се обележавала крстовима или штитовима усеченим у кору живог стабла. Доцније, за граничну белегу узима се купа камења, или пак камени стуб који се звао *бјељег* или *мећник*.

Падом српских земаља под турску власт нестају у њима и закони по којима се дотад управљало. У Србији, подељеној на девет нахија, паше су ударале порезу на нахије, док су обор-кнезови одлучивали колику је порезу која кнежевина требало да плати. Сваки обор кнез је у својој кнежевини, договорно са сеоским кнезовима, разрезивао на села порезу коју су имали да предаду паши.

За време прве владе Кнеза Милоша одлуке о разрезу пореза доношене су на кнежевским скупштинама. Нахијски кнезови разрезивали су порезу у својим нахијама и прикупљали је преко сеоских кнезова, па је онда предавали врховном кнезу Србије, Милошу.

14 јуна 1884 у Србији обнародован је Закон о непосредној порези.

Порески систем у Србији тим законом добио је и модернију и праведнију структуру. Уводи се класирање земљишта, попис имања и оснивање баштинске књиге „Б“, позната под именом „књига буки“. Сем тога, тим законом у становљен је и земљомерски отсек на ондашњој Великој школи. — У погледу пореских повластица овај закон био је веома либералан. Од плаћања порезе ослобађане су масе малолетних сирочади и сва немоћна лица, неспособна за рад, ако немају више од два хектара земљишта. Законодавац је фаворизовао општинске пашњаке, такозване утрине, тиме што се на њих плаћало у пола мање порезе него ли за приватне пашњаке.

На основу књиге „Б“ састављан је годишњи распоред порезе, као што се и данас на основи катастарског оператa саставља *распоред земљарине*. Непосредна пореза разрезивала се и на имање и на главу. Под пореском главом подразумевао се сваки пунолетни мушкарац. Пореза на главу износила је шест динара годишње и није се мењала. Пореза на земљиште, међутим, кретала се према бонитету земљишта. Земљиште се делило на пет *редова*. На зиратна земљишта првога реда плаћало се пола % од вредности квадратног метра, а за земљишта осталих редов плаћало се по хектару, и то од четири до једног динара.

Књига „Б“, слична турским харачким тефтерима, у пракси је показала велики недостатак. Поседовно стање у њој није било реално, нарочито не у погледу тачности пописане површине земљишта, јер је попис извршен једино на основи релативних података које су давали сами порески обвезници. Према једном службеном извештају, у оно време у Србији, чија се површина рачунала на 4,828.300 хектара, било је од порезе прикривено готово половина земљишта.

Та околност убрзала је спровођење организације катастарског премера у Србији. Радови су почели да се изводе по пруском Гаусовом правилнику, који је преведен у Српском катастарском одбору и обнародован 6 априла 1891. Међутим, услед политичких разлога, године 1894 ондашњи министар Сава Поповић обуставио је катастарски премер у Србији и затворио земљомерску школу.

Почетком 20 века, кад је Главни генералштаб продужио рад на триангулацији српске територије, проблем катастарског премера у Србији постаје опет актуелан. Тако, у јануару 1908, инжењерски официр Стеван Бошковић даје опширан *Реферат о општем државном премеравању за опште државне потребе*. Такође, Бошковић је био примио и *Предлог закона о извршењу детаљног премеравања земљишта у Краљевини Србији*.

Бошковић се није слагао с методама парцијалног мерења. И зато његов пројекат катарстарског закона, по коме је требало да се целокупна геодетска служба у Србији милитаризује и потчини Министарству војном, није наишао на повољан пријем у круговима цивилних стручњака.

Детаљни премер у Србији био је започет у четир округа. До 1910 године било је премерено само двадесет шест општина с површином од 54.000 хектара. Укупно је и срачунато 560 тригонометријских тачака трећег и четвртог реда и 20.000 полигоних тачака. Укупно је било искартирано 915 детаљних листова катастарских планова.

Страна стручна штампа ласкаво се изражавала о тим радовима.

Премери су већином вршени за време ферија снагама слушалаца геодезије на Великој школи. Један од првих геодетских радника у Србији био је Михаило Петковић, професор Велике школе, који је 1971 издао дело *Земљомерство у грани-*

цама ниже геодезије. Али оснивачем модерне геодезије у Србији сматра се професор Милан Андоновић, који је 1887 организовао Геодетски институт на Великој школи, затим извршио мерење основице код Параћина и отпочео рад на вишој триангулацији и прецизном нивелману.

Проблем катастрована Србије није запостављан ни за време нашег избеглиштва. На Крфу, почетком 1918, Министарски савет Краљевине Србије узима у разматрање могућност извођења катастарских радова у Србији, разуме се по повратку у отаџбину.

Припрему елабората за будући премер Србије, на предлог Стојана Протића, влада је поверила Драгомиру Андоновићу, професору београдског универзитета. Питање је било актуелно и, судећи по ажурности администрације, придавана му је највећа хитност. Између српске Врховне команде у Солуну и Министарства финансија на Крфу развија се убрзана преписка о стању изведених тригонометријских операција у Србији.

Министарски савет, на седници од 25 септембра 1918, усвојио је Протићев предлог за оснивање *Катастарског Бироа*. Бароу се поверава припремање законских пројеката и катастарских правилника. Кредит бироа, одобрен на истој седници, изнео је свега 32.700 француских франака. Број персонала у бироу утврђен је на седам. Најзад, 1 октобра 1918 у Паризу отпочео је да врши функцију *Bureau du Cadastre du Serbie*.

Биро је радио у Паризу до 24 фебруара 1919, када је по налогу Министра финансија позван у Београд. За то време у бироу је припремљен пројекат закона о катастру земљишта и још неколико катастарских правилника.

После уједињења образована је, у ресору финансија, *Генерална дирекција катастра* чији је претежни задатак првобитно био да управља одржавањем катастра у присаједињеним крајевима.

У држави су онда били на снази три разноврсна пореска система.

Пореска основица у Србији и Црној Гори зависила је од количне природа. По северним крајевима, где је већином важило угарско законодавство, пореза је разрезивана на бази *катастарског чистог прихода*; а у Босни и Херцеговини на бази *брuto прихода* и катастарске вредности земљишта за све економске културе изузев шума. — Класирање земљишта у Босни и Херцеговини било је изведено још 1884, али није примењивано за пореске сврхе. До 1906 порез је разрезиван на основи процене *десетине у природи*, а отад па до 1916 на основи класирања по *Закону о пореско-десетинском паушалу* од 15 маја 1906.

Пореска реформа код нас изведена је током 1928 и 1929 године. 8 фебруара 1928 обнародован је Закон о непосредним порезима, а 28 децембра исте године ступио је на снагу и Закон о катастру земљишта.

За базу разреза земљарине по новом закону усвојен је принцип *катастарског чистог прихода*. Само је у Босни и Херцего-

вини, из техничких разлога, задржан пређашњи порески систем, али, ипак са извесним изменама.

Катастарски чисти приход за сваки срез је комисијски рачунат на бази површине, врсте културе и бонитета земљишта, узимајући у обзир све факторе који су од утицаја на економски рентабилитет. Такви приходи утврђени су на осам збирова, што иначе одговара бонитетној подели земљишта која је такође сведена на осам класа.

Изједначење пореског система, сасвим природно, захтевало је велике теренске радове. Тадашње економске прилике које, с обзиром на разноврсност пореског система, нису почивале на здравој основи, требало је да се на лицу места темељније проуче и поставе на једну солиднију базу, која би захтеве фиска довела у склад са интересом пореских обвезника.

У северним и приморским крајевима требало је да се изврши утврђивање новог катастарског чистог прихода и фиксирање одговарајућих количника. Та област је била раздељена у двадесет економских група. Количник је фиксиран у свакој групи. Најмањи количник, осамнаест, утврђен је за Волфбершку групу у Словенији, а највећи, тридесетчетири, за Бачко-банатску групу, нашу чувену житницу.

Друкчије природе били су радови у Босни и Херцеговини. Тамо је требало да се катастарска вредност земљишта економских култура и стари чисти приход шума претворе у нови катастарски чисти приход. — Према томе, у тим крајевима остало је да се класирање земљишта и даље обавља по пређашњој методи али разрез земљарине, наравно, врши се по новој пореској основи, која се у овом случају базира на класирању из 1906 године.

Далеко већи и сложенији посао морао је да се обави на територији Србије и Црне Горе. Овде имамо 2689 политичких општина. Површина је 8,176.623 хектара, са 1,200.000 поседника и приближно 20,000.00 парцела.

Радови су, с једне стране, отпочели омеђивањем политичких општина ради утврђивања тачних граница и површина атара, а с друге стране пописивањем плодности и одређивањем класа земљишта за све културе у свим потесима поједине општине. Сваки порески обвезник добио је поседовну пријаву да њоме пријави своје земљиште с подацима о положају, површини, култури и годишњем жетвеном приносу. Упоредо с тим радило се на изналажењу извесних срезова који би, у погледу економског рентабилитета, били слични такозваним проценбеним срезовима неке области где већ постоји катастар. Потом за сваки политички срез, којих овде има 145, утврђена је лествица чистог катастарског прихода, и то применом одговарајуће лествице извесних проценбених срезова у којима већ постоји катастар. Кад је завршено класирано земљиште, образована је пописна комисија у свакој општини и најзад, у сваком срезу, среска пописна комисија, која је, као апелатна инстанција, имала да разматра евентуалне жалбе против одлука општинских пописних комисија.

Сви ови радови изведени су за непуну годину дана. 1 јануара 1939 уведен је у живот нови пописни катастарски операт, који је заменио стару пописну књигу „Б“.

Тако је најзад образован наш пописни катастар земљишта.

На попису плодности и класирању земљишта у Србији, Јужној Србији и Црној Гори сарађивало је 145 среских економа и 12 инспекционих органа Генералне дирекције катастра. За сређивање поседовних пријава, на основу којих је израђен пописни операт, било је ангажовано 2689 учитеља, свештеника и порезника и 4378 општинских одборника и службеника.

У првој деценији нашег уједињења, на име од 1918 до 1928, детаљно је премерено и класирано свега 16 катастарских општина с површином од 263.911 хектара. Друга деценија била је, међутим, далеко плоднија. Премерено је и класирано 2370 катастарских општина с површином од 3,651.743 хектара.

Детаљно катастарско снимање, на бази триангулације, изводи се модерним инструментима. Класирање земљишта, после детаљног премера, врше инжињери агрономије, док су раније тај посао обављали сами геометри приликом премера.

Извођењем пореске реформе изједначене су све пореске супротности између појединих покрајина. Створена је једна здрава и реална база за државно буџетирање. Тако је задовољена и социјална страна, јер су тиме отклоњени многи приговори о неједнаком оптерећењу пореских субјеката. Данашњи систем земљарине у нашој држави почива на једном основном, праведном начелу опорезивања, на име, да се пореза удара само на чисти катастарски приход.

Михаило М. Нинковић

геометар секције Брус

ВЛАСНИШТВО — ЗАДРУГАРСТВО И КАТАСТАР

У оквиру многих нерешених проблема данашњице, свакако да је најактуелнији проблем привредног и пољопривредног оздрављења и напредак земљорадника. Сељак као најбројнији елемент балканских држава, као снага, нада и узданица на свим пољима где је у питању, да се брани и чува земља захтева да и његова питања буду решена; питања везана за земљу и земљо-поседника. — Данас поједини стручњаци и просвећени сталежи различито гледају на решавање сељачких питања и то решавање доводе у везу сваки са својим staleжом. Правници то питање везују искључиво са правом, агрономи са машинама и справама за обрађивање, као и индустријализацију земље, политичари са убеђењима и идеологијама, учитељи са просветом и свакако да сви на свој начин имају право. У овоме чланку желимо да укажемо и на мишљење још једног stale-